

*Josip Tica**

*Lucija Rogić Dumančić***

*Ana Ježovita****

REFLEKSIJE I PORUKE 31. TRADICIONALNOG SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Trideset i jedna godina kontinuiranog rada i doprinosa Hrvatskog društva ekonomista i ove godine je svečano obilježena na tradicionalnom savjetovanju. Ekonomske promjene, koje su bile u središtu pažnje tijekom ove 31 godine, reflektirane su kroz čvrstu posvećenost Hrvatskog društva ekonomista u organizaciji godišnjih savjetovanja. Ta događanja nisu samo mjesta gdje stručnjaci razmjenjuju ideje, već su postala arhivske riznice ekonomske evolucije zemlje. Zbornici skupa, kao vjerni svjedoci vremena, katalogiziraju inovacije, izazove i uspjehe koje je Hrvatska doživjela na ekonomskom polju. Pritom upravo *Ekonomski pregled* kao međunarodni znanstveni časopis kojeg Hrvatsko društvo ekonomista izdaje i uređuje, predstavlja most prema globalnoj ekonomskoj zajednici. Kroz ovaj časopis, HDE pridonosi širenju domaćih ekonomskih spoznaja i iskustava te otvara dijalog s međunarodnim stručnjacima. *Ekonomski pregled* baštini dugu tradiciju kontinuiteta izlaženja kao jedan od najstarijih ekonomskih časopisa u ovom dijelu Europe. Prvi broj izašao još davne 1935. godine (pod nazivom *Ekonomist*), da bi od 1950. godine u Hrvatskoj počeo izlaziti pod sadašnjim nazivom *Ekonomski pregled*.

U svojoj trideset i prvoj godini postojanja, Hrvatsko društvo ekonomista ne samo da slavi svoju prošlost, već i najavljuje svoju budućnost kao važnog aktera u oblikovanju ekonomske paradigme Hrvatske. Nastavljajući s predanošću, društvo će vjerojatno i dalje biti pokretač dijaloga i suradnje poslovne i znanstvene zajed-

* J. Tica, dr. sc., redoviti profesor u trajnom zvanju, Ekonomski fakultet Zagreb, glavni urednik Ekonomskog pregleda (e-mail: jtica@hde.hr).

** L. Rogić Dumančić, dr. sc., izvanredna profesorica, Ekonomski fakultet Zagreb, izvršna urednica Ekonomskog pregleda (e-mail: lrogic@hde.hr).

*** Ana Ježovita, dr. sc., izvanredna profesorica, Ekonomski fakultet Zagreb (e-mail: ajezovita@efzg.hr).

nice u hrvatskom ekonomskom prostoru, ostavljajući neizbrisiv pečat na putu ka održivom i prosperitetnom gospodarstvu.

Hrvatsko društvo ekonomista je dugi niz godina aktivno sudjelovalo u raznovrsnim inicijativama. Njihova angažiranost prožeta je istraživačkim i stručnim radovima članova Društva, javnim nastupima kako u zemlji tako i izvan nje, organizacijom konferencija i savjetovanja o ključnim temama, te tradicionalnim godišnjim susretima hrvatskih ekonomista na znanstveno-stručnim savjetovanjima o ekonomskoj politici Hrvatske.

Posebno treba istaknuti važnost članaka objavljenih u Ekonomskom pregledu, zbornicima radova te godišnjim izdanjima koja su povezana sa savjetovanjima i okruglim stolovima organiziranim u okviru tradicionalnih skupova ekonomista u Opatiji. Od samog osnutka, Društvo njeguje suradnju s drugim strukovnim udruženjima u Hrvatskoj, ali i sa sličnim organizacijama iz drugih zemalja. Prepoznajući važnost šireg djelovanja, surađuju s udrugama i pojedincima iz područja koja možda nemaju izravne dodirne točke s ekonomijom, ali doprinose ukupnom razvoju društva.

Jedno od ključnih načela Društva je sloboda i odgovornost autora, izbjegavajući autoritaran pristup i potičući konstruktivni dijalog. Iako postoji konsenzus oko bitnih stajališta, važno je naglasiti otvorenost prema različitim perspektivama. HDE, kao glavni organizator, uvijek se trudio odabrati suvremene i relevantne teme, te uključiti kompetentne stručnjake iz gospodarskog, akademskog i javnog sektora kako bi doprinijeli raspravama o ekonomskoj politici Hrvatske. Njihov cilj ostaje poticati aktivno sudjelovanje stručnjaka te potaknuti dijalog koji će pridonijeti razvoju ekonomske scene u zemlji.

Na 31. tradicionalnom savjetovanju izdvojile su se tri tematke cjeline vezane uz Ekonomsku politiku za 2024. godinu. Prvi dan posvećen je makroekonomskoj politici. Drugi dan posvećen je održivosti, konkurentnosti i inovativnosti hrvatskoga gospodarstva, dok je treći dan posvećen građevinskoj industriji kao jednoj od nositelja razvoja Republike Hrvatske.

Analize, kritička razmatranja i poruke o ekonomskoj politici Hrvatske u 2024. godini koje su iznesene na ovogodišnjem savjetovanju, predstavljaju dragocjen skup spoznaja koje su proizašle iz izvrsnih istraživanja i stručnih mišljenja. Diskusije su se usredotočile na rezultate istraživanja i politike razvoja u 2023. godini, pružajući važne smjernice za budućnost ekonomske i razvojne politike u 2024. godini. Razmjena tih informacija i mišljenja postala je ključna točka dijaloga, pridonoseći razumijevanju trenutnog stanja hrvatske ekonomije i omogućujući donošenje informiranih odluka. Ova inicijativa ne samo da sagledava trenutačne izazove i uspjehe, već i stavlja naglasak na važnim naznakama za daljnji smjer ekonomske politike u narednoj godini.

Analize i zaključci iznijeti u ovim diskusijama pružaju vrijedan temelj za daljnje oblikovanje politika koje će odražavati dinamičnu stvarnost suvremene hrvatske ekonomske scene. Ovaj proces razmjene ideja i zaključaka nastavlja graditi most između teorije i prakse, čineći ekonomsku politiku Hrvatske sveobuhvatnom i prilagodljivom prema izazovima koje budućnost donosi.

U skladu s gore navedenim, ovogodišnje Savjetovanje kontinuirano je njegovalo dugu tradiciju i steklo rastući ugled, pružajući sudionicima nekoliko ključnih elemenata:

- Visoka kvaliteta izlaganja: Savjetovanje se ponosilo iznimno visokom kvalitetom izlaganja, obogaćenim dinamičnim i dobro organiziranim panelima. Poseban naglasak stavljen je na izvrsne znanstvene i stručne priloge, čiji su rezultati i analize zabilježeni u Zborniku radova. Ovaj izvor postao je nezaobilazan resurs za praćenje razvoja ekonomske misli i istraživanja u Hrvatskoj.
- Neposredni kontakt i komunikacija: Savjetovanje je omogućilo neposredan kontakt, komunikaciju te susrete ključnih nositelja ekonomske politike, uključujući ministre Hrvatske vlade, državne tajnike, guvernera Hrvatske narodne banke i ostale relevantne državne dužnosnike. Ova dinamika omogućila je usklađivanje političkih smjernica s konkretnim potrebama gospodarstva. S druge strane, omogućila je i intenzivan dijalog između stručnjaka i znanstvenika iz gospodarstva te akademske zajednice.

Ovaj integrirani pristup čini Savjetovanje ključnim događajem u godišnjem kalendaru, povezujući teorijske spoznaje s praktičnim izazovima te osiguravajući da ekonomska politika Hrvatske bude informirana, relevantna i odgovarajuća u svjetlu suvremenih ekonomskih dinamika.

EKONOMSKA POLITIKA HRVATSKE ZA 2024. GODINU

31. tradicionalno savjetovanje Hrvatskog društva ekonomista svečano je otvoreno 8. studenog 2023. godine u 10 sati. Savjetovanje je započelo uvodnim govorom dr. sc. Mladena Mlinarevića koji je ujedno predstavio program ovogodišnjeg savjetovanja. Nakon toga je prof. dr. sc. Darko Tipurić svečano otvorio savjetovanje i održao inspirirajući govor kao predsjednik Hrvatskog društva ekonomista u kojem je, između ostalog, naglasio posljedice negativnih demografskih trendova u Republici Hrvatskoj. Prof. dr. sc. Darko Tipurić osvrnuo se i na proces digitalizacije i umjetne inteligencije kojem danas svjedočimo i otkrio sudionicima zanimljivu informaciju – da je sadržaj uvodnog videa osmislio ChatGPT¹.

¹ Cijeli govor dostupan je u 6. broju Ekonomskog pregleda.

Profesor emeritus Ljubo Ljurčić održao je predavanje na temu deset godina hrvatskog članstva u Europskoj uniji – iskustva i perspektive. Pritom je naglasio da ekonomske pokazatelje treba sagledati u širem vremenskom obuhvatu i smjestiti ih u ispravan kontekst kako bi se moglo djelovati ispravnim mjerama ekonomske politike koje rezultiraju dugoročnim i održivim rastom i razvojem. Profesor emeritus Ljubo Jurčić istaknuo je da za dostizanje prosjeka BDP EU za 10 godina, znači udvostručiti BDP za 10 godina – za to trebaju prosječne stope rasta od čak 7% godišnje. U svom izlaganju profesor emeritus Jurčić upozorava na negativne aspekte Hrvatskog gospodarstva, i to: BDP po stanovniku je među najnižim u EU, višegodišnje prosječne stope rasta BDP su među najnižim u EU, kao i produktivnost rada i cijena rada. Hrvatska bilježi i najveće smanjenje broja stanovnika između 2012 i 2022. godine, a karakterizira je i smanjenje nacionalnih količine proizvodnih resursa i budućih proizvodnih mogućnosti. Profesor ističe da ni jedna zemlja neće se razvijati ako ne razvije vlastitu sposobnost za vlasti razvoj, a izlaganje završava s citatom Rudolfa Bićanića (1940.): “Mi moramo činiti još velike napore, da naše narodno gospodarstvo sredimo. Mi smo u gospodarskom pogledu jedna od najneorganiziranih zemalja u Europi. Vremena mnogo nemamo, jer se događaji razvijaju veoma brzo. Izbor također nemamo u tom pogledu. Za nas se postavlja pitanje: ili ćemo sami organizirati naše gospodarske snage, ili će nas stranci organizirati. A to, razumije se onda, ne u našu, nego na svoju korist. Zato moramo poći od sebe i dati se na posao”.

Otvaranju savjetovanja prisustvovao je i guverner Hrvatske centralne banke prof. dr. sc. Boris Vujčić koji je govorio o budućnosti inflacije. Guverner je izlaganje započeo s objašnjavanjem izgleda inflacije u kratkom i srednjem roku te je zatim objasnio utjecaj strukturnih faktora na kretanje inflacije i to redom: (de)globalizacije, demografije, digitalizacije i klimatskih promjena. Brža ekonomska integracija uslijed globalizacije dovela je do smanjenja prepreka za slobodan protok ljudi, kapitala, roba, usluga, informacija i znanja. Trgovinska liberalizacija i pad carinskih stopa kao obilježja globalizacije rezultirali su porastom udjela svjetskog uvoza i izvoza u BDP-u, potičući rast gospodarstava diljem svijeta. Globalizacija može imati disinflacijski utjecaj na inflaciju putem četiri kanala: povećane trgovinska integracija, povećane uloge tržišta u nastajanju, širenja globalnih lanaca vrijednosti i smanjena pregovaračke moći radnika. Guverner se dotaknuo i klimatskih promjena kao jedne od najznačajnijih strukturnih sila koja oblikuje globalnu ekonomiju. Njezin utjecaj će biti značajan i raznolik, te će utjecati na sve ekonomske aktere i sektore diljem svijeta (NGFS, 2020.) Isabel Schnabel (2022.) – navodi tri različita, ali međusobno povezana kanala/šoka za koja se može očekivati da će dovesti do produljenog razdoblja pritisaka na inflaciju u narednom periodu radi klimatskih nepogoda (fizički rizici) i zelene tranzicije (tranzicijski rizici): (1) *climateflation* – prirodne katastrofe i nepovoljni vremenski uvjeti mogu utjecati na gospodarsku aktivnost i cijene – posljedica fizičkih rizika klimatskih promjena, (2) *greenflation*

– prijelaz na zelene tehnologije vjerojatno će dovesti do značajnog povećanja potražnje za određenim sirovinama čija je opskrba ograničena, što utječe na cijene (npr. za otvaranje rudnika potrebno je 5 do 10 godina; neusklađenost potražnje i ponude) – posljedica zelene tranzicije, (3) *fossilflation* – borba protiv klimatskih promjena čini fosilna goriva skupljima zbog uvođenja poreza na ugljik kroz koji se jasnije očituje njihov štetan utjecaj na okoliš – posljedica zelene tranzicije. Klimatski uzrokovani događaji postaju sve češći i jači, što predstavlja izazov za procjenu njihovog budućeg utjecaja na cijene pa stoga niti centralne banke razvijenih ekonomija ne mogu zanemariti ovu problematiku.

DODJELA ZAHVALNICA I NAGRADA

Važno je naglasiti kako je u sklopu prvog dana savjetovanja predsjednik Hrvatskog društva ekonomista, prof. dr. sc. Darko Tipurić, dodijelio je sljedeće zahvalnice:

- prof. dr. sc. Mato Crkvenac za izniman doprinos razvoju, djelovanju i promicanju ugleda Hrvatskog društva ekonomista povodom 30. obljetnice Društva
- Zdravko Dimač za osobit doprinos u djelovanju Hrvatskog društva ekonomista u proteklih 30 godina
- prof. emer. dr. sc. Lovorka Galetić za izniman doprinos razvoju, djelovanju i promicanju ugleda Hrvatskog društva ekonomista povodom 30. obljetnice Društva
- Alenka Košiša Čičin-Šain za osobit doprinos u djelovanju Hrvatskog društva ekonomista u proteklih 30 godina
- Ivo Markotić za osobit doprinos u djelovanju Hrvatskog društva ekonomista u proteklih 30 godina
- dr. sc. Žarko Primorac za izniman doprinos razvoju, djelovanju i promicanju ugleda Hrvatskog društva ekonomista povodom 30. obljetnice Društva

Zatim je uslijedila dodjela „Nagrade Hrvatskog društva ekonomista”. Nagrada se dodijelila izv. prof. dr. sc. Sabini Hodžić i dr. sc. Tanji Fatur Šikić za rad “*Green environment in the EU countries: The role of financial inclusion, natural resources and energy intensity*“ autora izv. prof. dr. sc. Sabine Hodžić, dr. sc. Tanje Fatur Šikić i prof. dr. Eyüpa Döğana objavljenom u časopisu Resources Policy izdavača Elsevier.

OKVIRNI SPORAZUM O SURADNJI HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA I HRVATSKE ODVJETNIČKE KOMORE

Na savjetovanju je zatim predstavljen potpisani Okvirni sporazum o suradnji Hrvatskog društva ekonomista i Hrvatske odvjetničke komore. Tom prilikom Robert Travaš, predsjednik Hrvatske odvjetničke komore, obratio se sudionicima savjetovanja. Temelju potpisanog sporazuma Hrvatsko društvo ekonomista i Hrvatska odvjetnička komora će zajednički organizirati aktivnosti i stručne događaje od važnosti za obje discipline.

TEMATSKA RAZMATRANJA PRVOG DANA SAVJETOVANJA

Sudionicima savjetovanja obratio se dr. sc. Zvonimir Savić, posebni savjetnik za ekonomiju i izaslanik Vlade Republike Hrvatske, ističući ključna postignuća Vlade, posebno fokusirajući na proračunsku politiku. U svom obraćanju naglasio je kontinuirani angažman Vlade u postizanju stabilnosti i poticanju rasta te razvoja. Dr. Savić ističe dosadašnje uspjehe Vlade Republike Hrvatske, a posebno se osvrće na proračunsku politiku. Prepoznaje se posvećenost Vlade postizanju stabilnosti u financijskom sektoru, što je ključno za održavanje pozitivnog gospodarskog okruženja. Važno je napomenuti da je dr. Savić naglasio da će Vlada nastaviti voditi stabilnu politiku s fokusom na poticanje rasta i razvoja. Njegove riječi pružaju uvid u smjer ekonomske politike Vlade Republike Hrvatske i potvrđuju predanost ostvarivanju dugoročnih ciljeva koji će imati pozitivan utjecaj na ekonomsku klimu zemlje.

Prof. dr. sc. Josip Tica, glavni urednik Ekonomskog pregleda, održao je predavanje na temu „**Alternativna vizija Hrvatske**” u kojem je početno naglasio da su se cijene energenata i hrane stabilizirale, a monetarna politika usporava kontrakciju. Profesor Tica istaknuo je pozadinu smanjenja omjera duga i BDP-a zbog čega fiskalni pokazatelji izgledaju više nego dobro budući da se inflacija koristi za postizanje fiskalnih ciljeva. Naime, nominalni BDP je rastao ubrzano zbog brzog oporavka i povišene stope inflacije. Brz rast cijena je snažno povećavao proračunske prihode i smanjivao deficit. Javni dug je rastao sporije od nominalnog BDP-a zbog smanjenja deficita. Sve je rezultiralo snažnim padom omjera duga i BDP-a. Međutim, profesor naglašava da je potrebno sagledati 3 dimenzije: dohodovnu, regionalnu i međunarodnu inkluzivnost. Primjetno je relativno ekonomsko zaostajanje Hrvatske kao društva i prostora.

SRAZ STAVOVA: QUO VADIS HRVATSKA

Prvi dan 31. tradicionalnog savjetovanja zaključen je intrigantnim raspravama u okviru dva panela. U prvom srazu stavova, pod nazivom **“Sraz stavova: Quo Vadis Hrvatska”**, otvorila su se ključna pitanja o ciljevima i budućnosti Republike Hrvatske te o smjeru koji bi trebala slijediti. Dva iznimno važna mišljenja sučelila su se kroz argumentirane diskusije prof. dr. sc. Branka Grčića, saborskog zastupnika, i doc. dr. sc. Tomislava Ćorića, viceguvernera Hrvatske narodne banke. Moderator panela bio je prof. dr. sc. Saša Drezgić, dekan Ekonomskog fakulteta u Rijeci. Doc. dr. sc. Tomislav Ćorić naglasio je važnost sagledavanja ekonomske ocjene Republike Hrvatske u kontekstu male otvorene ekonomije koja je prošla zahtjevan tranzicijski put. Svoj stav o uvođenju eura iznio je s uvjerenjem da bi to bilo korisno za hrvatsko gospodarstvo. S druge strane, prof. dr. sc. Branko Grčić naglasio je da visoka stopa rasta BDP-a u Republici Hrvatskoj proizlazi prvenstveno iz investicija u javni sektor. Pozitivno je ocijenio i uvođenje eura, no postavio je pitanje o trenutnom vremenu uvođenja s obzirom na rastuću inflaciju. Ovaj panel pružio je plodno tlo za raspravu o različitim perspektivama o budućnosti Hrvatske, ističući nužnost balansiranja ekonomske strategije i sagledavanje izazova koji se javljaju u dinamičnom međunarodnom okruženju.

SRAZ STAVOVA: „EKONOMSKI UZROCI I POSLJEDICE GLOBALNIH GEOPOLITIČKIH PROMJENA“

Drugi sraz stavova naziva **„Ekonomski uzroci i posljedice globalnih geopolitičkih promjena“** privukao je pažnju sudionika savjetovanja, a uključivao je stručna izlaganja profesora emeritusa Ljube Jurčića i Davora Šterna, neovisnog konzultanta. Panelom je moderirala doc. dr. sc. Katarina Bačić, pružajući platformu za sustavan prikaz povijesnih i aktualnih događanja koja su ključna u kontekstu globalnih geopolitičkih promjena koje trenutno svjedočimo. Sudionici panela analizirali su temeljne uzroke ovih promjena, ističući ključne faktore poput resursa, trgovine i trgovinske politike, te političkog vodstva. Naglasak je bio na razumijevanju šire slike kako bi se bolje shvatila dinamika ekonomske reakcije na globalne geopolitičke transformacije. Različite posljedice tih promjena su također bile obuhvaćene, uključujući utjecaj na investicije i gospodarski rast, promjene u globalnim lancima opskrbe i transformacije na energetske tržištima. Jasno je prepoznato da ekonomija i geopolitika čvrsto surađuju, pri čemu događaji na svjetskoj političkoj sceni imaju duboke i složene implikacije na globalnu ekonomiju. Shvaćanje ovih poveznica ključno je za oblikovanje informiranih ekonomskih politika i poslovnih odluka u svijetu koji se rapidno mijenja.

ODRŽIVOST, KONKURENTNOST I INOVATIVNOST HRVATSKOGA GOSPODARSTVA

Drugi dan 31. tradicionalnog savjetovanja Hrvatskog društva ekonomista otvorila je umjetna inteligencija, koja se zapravo provlačila kroz većinu tema današnjeg dana. Program je vodila izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar. Kao uvodno izlaganje, ministar gospodarstva i održivog razvoja izv. prof. dr. sc. Davor Filipović govorio je o značaju geotermalne i solarne energije te digitalnog poduzetničkog centra usmjerenih izgradnji konkurentnog, održivog i inovativnog gospodarstva. Razvoj i implementacija geotermalne i solarne energije predstavljaju ključne elemente u ostvarivanju ciljeva izgradnje konkurentnog, održivog i inovativnog gospodarstva. Korištenje tih obnovljivih izvora može značajno pridonijeti smanjenju troškova energije, povećanju energetske neovisnosti te stvaranju novih radnih mjesta u sektoru obnovljivih izvora energije. Digitalni poduzetnički centar, fokusiran na inovacije i tehnološki napredak, ima ključnu ulogu u podržavanju ovih inicijativa. Kroz implementaciju digitalnih tehnologija, poduzetnički centar može pridonijeti učinkovitijem praćenju, upravljanju i optimizaciji sustava proizvodnje energije te poticati razvoj novih tehnologija za skladištenje i distribuciju obnovljive energije. Kroz ovu integraciju geotermalne i solarne energije te digitalnog poduzetničkog centra, stvara se sinergija koja potiče na stvaranje radnih mjesta, potiče inovacije te osigurava energetske sigurnost i održivost. Ovaj holistički pristup odražava posvećenost izgradnji gospodarstva koje je ne samo konkurentno, već i odgovorno prema okolišu.

PANEL: „KAKO POBOLJŠATI PRAKSU KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA U DRŽAVNIM PODUZEĆIMA“

Dan su obilježila tri vrlo zanimljiva i tematski recentna panela na kojima se raspravljalo o nadolazećim izazovima korporativnog upravljanja u državnim poduzećima kojeg je, nakon uvodnih misli, vodio prof. dr. sc. Darko Tipurić. Na prvom panelu pod nazivom „**Kako poboljšati praksu korporativnog upravljanja u državnim poduzećima**“ panelisti su bili prof. dr. sc. Danijela Miloš Sprčić, Fabris Peruško, MBA, doc. dr. sc. Darija Prša, mr. sc. Dragan Šagovnović, Neven Vranković i izv. prof. dr. sc. Davor Zoričić. Poboljšanje prakse korporativnog upravljanja u državnim poduzećima zahtijeva temeljitu reformu s ciljem postizanja transparentnosti, odgovornosti i učinkovitosti. Ključne smjernice uključuju jasnu definiciju uloga, profesionalizaciju uprave, povećanje transparentnosti, redoviti nadzor i reviziju, edukaciju nadzornih odbora, aktivno uključivanje dioničara te

uspostavu odgovornosti i sankcija za neetičko ponašanje. Ove promjene ne samo da poboljšavaju poslovanje državnih poduzeća, već i jačaju povjerenje dioničara i javnosti u cjelokupni ekonomski sustav.

PANEL: „STVARANJE NOVE EKONOMIJE: DISRUPCIJA, UMJETNA INTELIGENCIJA I INOVATIVNI POSLOVNI MODELI“

Na drugom panelu „**Stvaranje nove ekonomije: disrupcija, umjetna inteligencija i inovativni poslovni modeli**“ Igor Garača, Darko Jovišić, Stevica Kuharski, Dimitrije Trbović i Vedran Antoljak, koji je imao i uvodno izlaganje, razgovaralo se o tome na koji način umjetna inteligencija mijenja svijet suvremene ekonomije, može li Hrvatska ostati po strani i koliko se inovacije, startupovi, disrupcija i inovativni poslovni modeli promijeniti sliku hrvatskog gospodarstva, gdje je moderatorsku ulogu imala izv. prof. dr. sc. Ivana Kovač. Dimitrije Trbović dodatak se ključnih pitanja koja hrvatska poduzeća trebaju razmotriti pri digitalnoj transformaciji uključuju strategiju, potrebe korisnika, informacijski sustav, sigurnost podataka, vještine i obrazovanje zaposlenika, analizu troškova i benefita, poticanje inovacija, te suradnju i partnerstva. Prepoznavanje rezultata digitalne transformacije može se postići kroz mjerenje KPI-ova, analizu performansi i povratnu informaciju korisnika. Za prepoznavanje talenata, poduzeća trebaju identificirati potrebne vještine, ulagati u edukaciju zaposlenika, surađivati s obrazovnim institucijama i poticati fleksibilnost među zaposlenicima. Sve ove strategije omogućuju sustavan pristup digitalnoj transformaciji, mjerljive rezultate te osiguranje odgovarajućih talenata za uspješno ostvarivanje ciljeva. Darko Jovišić odgovarao je na pitanja kako nam tehnologija i umjetna inteligencija mogu pomoći s problemom nedostatka radne snage te hoćemo li ostati bez poslova jer će ih roboti preuzeti? Tehnologija, posebno umjetna inteligencija, može pomoći u rješavanju problema nedostatka radne snage kroz automatizaciju rutinskih zadataka, povećanje produktivnosti i prilagodbu obrazovanja. Unatoč zabrinutostima o gubitku poslova zbog automatizacije, stajalište je da će tehnologija istovremeno stvarati nova radna mjesta i sektore. Ključ uspjeha leži u prilagodbi radne snage kroz obrazovanje i stjecanje vještina relevantnih za digitalno doba.

Vedran Antoljak istakao je ključne razloge zbog kojih bi svaki poslovni lider trebao dobro razumjeti potencijal umjetne inteligencije za razvoj poduzeća, svaki ekonomist za razvoj gospodarstva i svaki političar za razvoj društva. Prvenstveno, AI omogućuje povećanje učinkovitosti poslovanja, inovaciju i stvaranje konkurentske prednosti. Ekonomisti trebaju shvatiti utjecaj AI na gospodarski rast, dok političari trebaju prepoznati mogućnosti rješavanja društvenih izazova. Razvoj AI

također doprinosi povećanju kvalitete života građana. Svi lideri trebaju biti svjesni etičkih izazova i regulativnih potreba vezanih uz AI, te se pripremiti za prilagodbu tržištu rada uslijed tehnoloških promjena. Ukratko, razumijevanje AI ključno je za vođenje društva prema održivom i naprednom razvoju. Umjetna inteligencija može pomoći poduzećima u optimizaciji poslovanja, identificiranju novih tržišnih prilika ili niša koje tradicionalne analitičke metode možda ne bi mogle otkriti.

Igor Garača naglasava da umjetna inteligencija zamjenjuje određene poslove, ali istovremeno potiče inovacije i stvara nove mogućnosti. Uspoređena s dosadašnjim tehnološkim revolucijama, AI može imati sličan ili značajniji utjecaj. Očekivana brzina i dinamika implementacije promjena ovise o industrijama, regulatornim okvirima i spremnosti na inovacije. Uporaba velikih jezičnih modela (LLM) u poslovnim savjetničkim aktivnostima može poboljšati analize i automatizirati zadatke, ali zahtijeva pažljivo rukovanje etičkim i privatnosnim pitanjima. Sveukupno, važno je pratiti tehnološki napredak, prilagoditi se promjenama i brinuti o etičkim aspektima kako bi se ostvarile pozitivne transformacije u poslovanju.

Stevica Kuharski navodi da umjetna inteligencija predstavlja revoluciju u poslovnim alatima, transformirajući tradicionalne pristupe i potičući inovacije. Investicijski potencijal umjetne inteligencije u različitim fazama financiranja, uključujući pre-seed, seed i Series A runde, privlači značajan interes investitora. Njezina široka primjenjivost čini AI ključnim faktorom u optimizaciji poslovnih procesa i stvaranju novih poslovnih modela.

Zaključno, utjecaj umjetne inteligencije na produktivnost je ogroman. Vodeći svjetski centri i institucije predviđaju kako će umjetna inteligencija rezultirati najvećim povećanjem produktivnosti u povijesti čovječanstva. Poticanjem produktivnosti, umjetna inteligencija pridonosi gospodarskom rastu. AI stvara nove industrije i radna mjesta te povećava konkurentnost postojećih organizacija na globalnoj sceni. Stvaranje nove ekonomije obilježeno je disrupcijom, umjetnom inteligencijom (AI) i inovativnim poslovnim modelima. Disruptivne tehnologije mijenjaju tradicionalne modele, dok AI omogućuje brze odluke i personalizirane usluge. Inovacije u poslovnim modelima potiču agilnost, a digitalna transformacija omogućuje prilagodbu tehnološkim promjenama. Ovo stvaranje nove ekonomije također dovodi do razvoja novih tržišta i promjena u radnoj snazi, uz istovremena etička pitanja koja proizlaze iz tehnološkog napretka. Važno je vođenje tih promjena s naglaskom na održivosti, inkluzivnom rastu i ravnoteži između tehnološkog napretka i etičkih standarda. Sudionici su se složili oko velikog potencijala koji leži u umjetnoj inteligenciji, te je smatraju neizbježnom.

PANEL: „ENERGETIKA, INDUSTRIJA I NACIONALNA KONKURENTNOST“

Treći panel pod nazivom „**Energetika, industrija i nacionalna konkurentnost**“ izazvao je posebnu pažnju kod sudionika savjetovanja. Državni tajnik pri Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja, Ivo Milatić iznio je niz relevantnih činjenica iz područja energetike, industrije i nacionalne konkurentnosti kao uvod u panel raspravu na navedenu temu. Kada je u pitanju budućnost i održivost, državni tajnik je naglasio da „moramo sutra razmišljati o vodiku, jer vodik je zapravo rješenje“ i da treba „učiniti sve da sutra vodikova tehnologija u Hrvatskoj zaživi“. Između ostalog, istaknuo je da se u idućih nekoliko godina planira financirati elektrolizere i punionice za vodik, te da je to samo početak. U posljednje tri godine izdan je značajan broj energetske odobrenja, a tako će se nastaviti i u narednim godinama.

Nakon uvodnog izlaganja, uz dualnu moderatorsku zadaću dr. sc. Mladena Mlinarevića i prof. dr. sc. Mladena Vedriša, mr. sc. Stjepan Adanić, mr. sc. Goran Kolak, Ivo Milatić, mr. sc. Maja Pokrovac, Miroslav Skalicki i Davor Štern bezrezervno su iznijeli svoje stavove o očekivanjima i energetske budućnosti Republike Hrvatske. Mr. sc. Gordan Kolak, predsjednik Uprave Končara d.d., istaknuo je da su povijesno značajan faktor energetske priče Hrvatske isprepletenost HEP-a d.d., Končara d.d., ali i akademske zajednice te da danas Končar d.d. izvozi više od 60% svojih proizvoda. S druge strane, neovisni konzultant Davor Štern postavlja pitanje koja je to energetska budućnost Europe gdje, s jedne strane, Njemačka zatvara nuklearne elektrane, a s druge, Francuska ih gradi, te naglašava da „Europa plaća visoku cijenu zaustavljanja klimatskih promjena, ali da ostatak svijeta to ne brine“. Zaključuje da Hrvatska treba težiti samodostatnosti u proizvodnji energije te da će ugljikovodici (nafta i plin) trajati još dugo.

Član uprave INA-e d.d. Miroslav Skalicki istaknuo je ključnu ulogu upravo INA-e d.d. u osiguranju dostatnih rezervi goriva u vrlo izazovnim razdobljima te je podsjetio na nalazišta INA-e d.d. u Egiptu, dravskom području te važnost istarske regije u tom smislu. Direktorica Obnovljivih izvora energije Hrvatske, mr. sc. Maja Pokrovac osvrnula se na važnost sunca, vjetra i biometana u nadolazećem razdoblju. Naglasila je da „nije dobro stalno gledati prošlost, idemo vidjeti što Hrvatsku čeka u idućih pet godina“. U kontekstu hrvatske energetske perspektive, mr. sc. Stjepan Adanić, predsjednik Uprave Janafa d.d. istaknuo je da žele Janaf d.d. ostaviti budućim generacijama i da se to može napraviti tako da se repositioniraju od naftne kompanije na energetske kompaniju koja će u fokusu imati vjetroparkove, vodik, geotermalne izvore. Ističe mogućnosti korištenja plastike koja se percipira kao „zamrznuta nafta“ ili „zamrznuta energija“. Sve izneseno na sudionike savjetovanja ostavilo je snažan utisak o našoj energetskej sadašnjosti,

ali i očekivanjima i trendovima nadolazećeg razdoblja. Upravo panel o energetici, industriji i nacionalnoj konkurentnosti bio je izvrsna podloga za sraz stavova u kojem se raspravljalo o tome jesu li održivost i ESG nova ideologija ili nova zbilja.

SRAZ STAVOVA: „ODRŽIVOST I ESG – NOVA IDEOLOGIJA ILI NOVA ZBILJA?“

U srazu stavova „**Održivost i ESG – nova ideologija ili nova zbilja?**“, pod moderatorskom palicom Karle Grgić Totić, panelisti Damir Odak i dr. sc. Maroje Lang su iznijeli jasne stavove o pitanju je li održivost i pitanje ESG izvješćivanja ideologija ili nova zbilja. Pojam ESG predstavljen je javnosti prije 17 godina u UN Environment Programme izvješću. Godine 2006. svjetski su čelnici odgovorili s “Who Cares Wins – Connecting Financial Markets to a Changing World”. WEF – Svjetski ekonomski forum je u izvješću “The Global Risk Report” za 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023. istaknuo da su ekološki rizici, koji uzrokuju i društvene rizike, među 5 najvećih poslovnih rizika. Održivost i ESG (*Environmental, Social, Governance*) izvješćivanje nisu više samo ideološki koncepti, već postaju ključni poslovni standard. Poduzeća su pod sve većim pritiskom društva, investitora i regulatora da integriraju održivost u svoje operacije. Financijski utjecaj održivosti raste, s investitorima koji sve više preferiraju poduzeća koje prate ESG kriterije. I dok postoje izazovi poput zelenog pranja, rastuća regulacija i društvena očekivanja ukazuju na to da je održivost postala neizbježna stvarnost poslovanja u suvremenom svijetu. Iako je naglasak na održivosti i ESG izvješćivanju sveprisutan, postoje i kontraargumenti koji bacaju svjetlo na određene izazove i skeptična stajališta. Prvi kontraargument često se odnosi na troškove implementacije održivih praksi. Tvrdi se da mnoga poduzeća, posebice u industrijskim sektorima, suočavaju s značajnim dodatnim troškovima kako bi zadovoljile održive ciljeve, često uključujući značajna ulaganja u tehnologiju i procese. Drugi kontraargument ističe da naglasak na održivosti može ograničiti financijsku održivost poduzeća. Fokus na socijalnu i ekološku odgovornost može se percipirati kao suprotan kratkoročnim financijskim rezultatima. Pojava “greenwashinga” predstavlja treći kontraargument. Strah je da poduzeća mogu lažirati ili pretjerivati u tvrdnjama o održivosti kako bi poboljšale svoju reputaciju, a da pritom ne ostvaruju stvarne promjene u praksi. Poduzeća koja se fokusiraju na održivost samo iz marketinških razloga, umjesto iz autentične predanosti, mogu podrivati stvarni društveni i ekološki doprinos. Izazov ostaje u balansiranju društvenih, ekoloških i financijskih ciljeva kako bi poduzeća postigla dugoročan i održiv uspjeh.

Nastavno na prethodno iznesene teme, ministar regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Šime Erlić izložio je aktualna pitanja i perspektive industrijske

tranzicije hrvatskih regija s naglaskom na koncept jačanja regionalnog gospodarstva prema regionalnim specifičnostima i fokusom na regionalne lance vrijednosti. Sukladno izvješću Regional Innovation Scoreboard za 2023. godinu Hrvatska je 'inovator u nastajanju' (*Emerging Innovator*). Podaci za regije kažu da pojedinačno najbolje podatke ima grad Zagreb koji u kategoriji 'snažni inovator' (*Strong Innovator*) dok su ostale 3 regije 'inovator u nastajanju' (*Emerging Innovator*). Ministar Erlić naglasio je kako Hrvatske regije koje su ispod prosjeka razvijenosti Europske unije imaju potencijal za jačanje regionalne konkurentnosti koristeći šanse koje nude globalni mega trendovi za oživljavanje gospodarskog rasta i povećanje produktivnosti. Proces industrijske tranzicije u Republici Hrvatskoj započeo je sa izradom planova za tri regije u industrijskoj tranziciji: Panonska, Jadranska i Sjeverna Hrvatska. Na temelju utvrđenih globalnih trendova, razvojnih izazova i potencijala regionalnoga gospodarstva, kao glavni fokus budućeg rasta i razvoja triju regija odabrane su prioritetne niše za koje je procijenjeno da mogu ostvariti najveću dodanu vrijednost, te samim time u najvećoj mjeri pridonijeti povećanju regionalne konkurentnosti.

ZBORNİK RADOVA

Drugi dan 31. tradicionalnog savjetovanja Hrvatskog društva ekonomista završen je prigodnim predstavljanjem Zbornika radova te zanimljivim izlaganjima radova na goruće gospodarske teme. Ovogodišnji Zbornik radova uredile su doc. dr. sc. Katarina Bačić i izv. prof. dr. sc. Ana Ježovita koje uz izv. prof. dr. sc. Maju Klindžić, izv. prof. dr. sc. Luciju Rogić Dumančić i prof. dr. sc. Josipa Ticu čine Urednički odbor Zbornika. Zbornik radova se proteže na 254 stranice i sadrži 11 znanstvenih radova, uz uvodnu riječ Predsjednika HDE-a, prof. dr. sc. Darka Tipurića, te poseban odjeljak posvećen sjećanju na prvog Predsjednika Hrvatskog društva ekonomista, prof. dr. sc. Vladimira Veselicu.

Na samom skupu, osam istraživača predstavilo je svoje rezultate istraživanja. Prvi rad izlagao je Zlatko Žuro pod naslovom „Nadzorni odbor i korporativna održivost: razvoj istraživačke agende“ napisan u koautorstvu s prof. dr. sc. Darkom Tipurićem i doc. dr. sc. Radoslavom Barišićem. Potrebni su novi teorijski pristupi koji će obuhvatiti paradigmatičke promjene i koji će moći ponuditi odgovore o stvaranju posve novih uloga odbora, ali i njegova pozicioniranja glede radikalne promjene svrhe poduzeća koja obilježava ovaj civilizacijski trenutak.

Mia Despotović prezentirala je rad u koautorstvu s izv. prof. dr. sc. Tomislavom Globanom pod naslovom: „Analiza čimbenika zadovoljstva poslom zaposlenika na tržištu rada Republike Hrvatske i Europske unije“. Znanstveni doprinos

rada očituje se u novim saznanjima po pitanju trendova u zadovoljstvu zaposlenika u Republici Hrvatskoj te analizi koja koristi nove indikatore smanjenog zadovoljstva zaposlenika poslom dajući novu analitičku podlogu području. Nalazi su osnova za finalno dane preporuke da se zadovoljstvo zaposlenika uzme u obzir pri vrednovanju i kreiranju planova razvoja ljudskog kapitala poduzeća, a bez kojih se u gospodarstvu u dugom roku produbljuje jaz između potencijalnoga i realiziranoga gospodarskog rasta.

Izv. prof. dr. sc. Željko Bogdan govorio je o nalazima komparativne analize dinamike gospodarstva Hrvatske i eurozone sa naglaskom na postcovid razdoblje. U tekstu je obrađena dinamika hrvatskoga gospodarstva u pandemijskom i postpandemijskom razdoblju s osobitim naglaskom na 2022. i 2023. godinu. Dok je Hrvatska ostvarila jednu od najvećih negativnih stopa rasta u EU u vremenu pandemije (čemu je značajno pridonijela i ovisnost o turizmu), dotle je u 2021. ostvarila jednu od najvećih stopa rasta (10,2%) i premašila razinu BDP-a iz 2019. godine, čime su bile potvrđene ranije najave da će recesija biti snažna, ali plitka.

Posebna pažnja na skupu bila je posvećena gorućoj temi održivosti mirovinskog sustava, a o njoj su izložena dva relevantna rada. Prof. dr. sc. Željko Garača prezentirao je rad o privatizaciji javnog mirovinskog sustava i paradoksu obvezne mirovinske štednje. Cilj rada je teorijski istražiti makroekonomski utjecaj mirovinske reforme po modelu Svjetske banke na ekonomiju zemlje koja reformu provodi, posebice utjecaj privatizacije dijela javnog mirovinskog sustava, odnosno 2. mirovinskog stupa i obvezne privatne mirovinske štednje kao njezine suštine. Potvrđena je hipoteza da je mirovinska reforma po modelu Svjetske banke inherentno štetna za ekonomiju zemlje koja je provodi. To je ujedno ključni znanstveni doprinos ovog jedinstvenog istraživanja.

Nakon toga, dr. sc. Darko Horvatin i prof. dr. sc. Dražen Derado predstavili su izazove tržišno orijentiranih sustava mirovinskog osiguranja, istražujući primjere zemalja jugoistočne Europe. Empirijska analiza ukazala je na pozitivan učinak rasta imovine mirovinskih fondova, kako na gospodarski rast, tako i na zaposlenost i tržište kapitala. Gledano po zemljama učinci variraju, što je u direktnoj pozitivnoj korelaciji sa stupnjem razvoja gospodarstva, tržišta rada i tržišta kapitala.

Sljedeća fokusirana tema na skupu bila je vezana uz nekretnine, stambeno pitanje i demografske procese u Hrvatskoj. U skladu s tim izložena su dva istraživanja. Dr. sc. Krešimir Ivanda predstavio je rezultate istraživanja o stavovima mladih o dostupnosti nekretnina u Hrvatskoj kao čimbeniku demografskih procesa, u suradnji s Mariom Jularićem. Rezultati pokazuju vezu između vlasništva nekretnina te odluke o zasnivanju obitelji i potencijalnom iseljavanju. Dodatno, rezultati pokazuju razlike u interesu za potencijalnim preseljenjem u manje naselje zbog pristupačnijih cijena nekretnina. Ispitanici dominantno smatraju trenutne cijene i

najma i nekretnina visokima te za značajan udio ispitanika veliku prepreku u kupnji nekretnine zbog njihove kreditne sposobnosti i nedostatne stambene štednje. Socioekonomska obilježja ispitanika ne predstavljaju značajne razlike u osnovnim stajalištima o tržištu nekretnina poput cijena, kvalitete, ponude nekretnina, ali kod drugih varijabli postoji potreba za daljnjom analizom nad većim uzorkom ispitanika. Aktivne stambene politike u Europi daju miješane rezultate, a problematika cjenovne dostupnosti nekretnina mladima prisutna je u većini europskih zemalja.

Klara Matić prezentirala je rad pod naslovom “Stambeno pitanje i iseljavanje hrvatskog stanovništva”. Najvažniji rezultat istraživanja je da neriješeno stambeno pitanje, gledajući izolirano, nije bio jedan od glavnih razloga iseljavanja za oko 87% ispitanika. Otprilike pola ispitanika iselilo se u posljednjih 7 godina, u razdoblju koje karakterizira snažan rast cijena nekretnina, ali odgovori im ne odstupaju značajnije od ostatka ispitanika. Oko 75% ispitanika živi u najmu u inozemstvu. Ispitanici u prosjeku žive u nekretninama slične veličine nekretninama u kojima su živjeli prije emigracije iz Hrvatske, iako je od iseljenja u prosjeku prošlo 7 godina.

Posljednje obrađeni rad dotaknuo se zadovoljstva stanovništva Ličko-Senjske županije turizmom i njegovim upravljanjem, kojeg su izradile Marija Majetić i izv. prof. dr. sc. Daniela Soldić Frleta. Rezultati ukazuju na to da je stupanj zadovoljstva turizmom i njegovim upravljanjem značajan prediktor podrške lokalnog stanovništva daljnjem razvoju turizma. Istodobno se pokazalo kako lokalno stanovništvo nije u dovoljnoj mjeri uključeno u turističke razvojne procese i kako ne izražava visoku razinu zadovoljstva turizmom Ličko-senjske županije i njegovim upravljanjem.

Hrvatsko društvo ekonomista se i ovim putem zahvaljuje svim autorima na suradnji i velikom doprinosu znanstvenom dijelu skupa. Predstavljanjem njihovih rezultata aktualnih istraživanja široj zainteresiranoj javnosti, jača se suradnja akademske i poslovne zajednice te nositelja ekonomske politike.

GRAĐEVINSKA INDUSTRIJA KAO JEDAN OD NOSITELJA RAZVOJA RH

Treći dan obilježila je suradnja Hrvatskog društva ekonomista i Hrvatske komore inženjera građevinarstva. Uvodno izlaganje održao je Branko Bačić, potpredsjednik Vlade i ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine. Od makroekonomskih pokazatelja ministar Bačić istaknuo je: 1,3 milijarde eura poreznog rasterećenja u pet krugova mjera, prepolovljenu stopa poreza na

dobit: za 93% hrvatskih poduzeća iznosi 10%, smanjene stope poreza na dohodak i PDV-a na niz proizvoda, rekordno visoka stopa zaposlenosti (71,2%), prepolovljenu stopa nezaposlenosti i kreditni rejting Hrvatske nadomak A razine. U nastavku je iznio prednosti i nedostatke vezane uz građevinsku industriju. Među prednostima ističe sredstva iz Fond solidarnosti Europske unije i Nacionalnog plan oporavka i otpornosti, poslijepotresnu obnovu, ulaganja u prometnu infrastrukturu, visoke standarde kvalitete gradnje, stručne zaposlenike, kvalitetne kolektivne ugovore, dobru tehničku opremljenost te vlastitu proizvodnju agregata, betona, asfalta i dr. građevinskih proizvoda. U nedostatke su ubrojani usporavanje inozemne potražnje, niska BDV po zaposlenom, nedostatak radne snage, prevelika orijentacija na domaće tržište te projekte (su)financirane EU fondovima, inflacija cijene građevinskog materijala te očekivano hlađenje tržišta nekretnina. Građevinska industrija nije samo bitan gospodarski sektor, već je bila i jest ključni nositelj gospodarskog, infrastrukturnog i društvenog razvoja. Od ključnih aktivnosti vlade Republike Hrvatske ministar izdvaja: primjeren zakonodavni i porezni okvir, ulaganje u obrazovanje i stručno osposobljavanje, podržavanje inovacija i novih tehnologija, suradnju s akademskom zajednicom i strukovnim udruženjima partnerski odnos s građevinskom industrijom.

Treći dan nastavljen je s predavanjem na temu „**Ekonomski aspekti u građevinskom sektoru**“ koje je predstavio prof. dr. sc. Vladimir Čavrak. Profesor je predstavio ekonomske specifičnosti građevinarstva: unikatni karakter proizvoda, dugotrajnost proizvodnje (spor obrt kapitala, ovisnost o kreditu), specifičnosti potražnje koja je investicijski vođena, lokacija objekta gradnje, način formiranja cijena te proizvodi koji nisu međunarodno razmjenjivi. Istaknut je značaj građevinarstva u RH koji čini 5% BDP-a i 7,9% zaposlenosti. Važna je i uloga u gospodarskom rastu, ali korelacija je čvrsta, međutim smjer uzročnosti je dvojbena. Većina istraživanja pobija rašireno uvjerenje da je građevinarstvo „pokretač rasta BDP-a“. Građevinarstvo u pravilu slijedi fluktuacije BDP-a – u ciklusima se prvo obnavlja i prvo pada (slijedi ciklus investicija a ne ukupnog BDP-a). Utvrđeno da građevinarstvo ima kratkotrajne učinke na gospodarski rast, ali ne može ponuditi rješenja za dugoročni rast. Pritom je prisutna i dvostruka uloga države i ekonomske politike a) kreira razvojnu politiku i b) kreira potražnju a ponekad je i izvođač (HAC).

PANEL: “GRAĐEVINSKA INDUSTRIJA KAO JEDAN OD NOSITELJA RAZVOJA RH”

Na početku trećeg dana savjetovanja, prvi panel pod nazivom “**Građevinska industrija kao jedan od nositelja razvoja RH**” je otvorila Nina Dražin Lovrec, predsjednica Hrvatske komore inženjera građevinarstva. S predanošću je istaknula važnost doprinosa građevinskog sektora gospodarstvu, naglašavajući da je u 2023. godini 8% ukupnog broja zaposlenih u RH angažirano u građevinskoj djelatnosti. Građevinarstvo čini otprilike 5% hrvatskog BDP-a, a svako novo radno mjesto u građevinarstvu generira dva dodatna radna mjesta u drugim sektorima. Lovrec je istaknula ključne izazove s kojima se suočava građevinski sektor, uključujući energetske krize, inflaciju i fluktuacije cijena materijala, pitanja javne nabave, kao i rastući utjecaj klimatskih promjena te načela održivosti (ESG). Ovaj proaktivan pristup analizi izazova dodatno naglašava važnost anticipacije i inovacija u građevinskoj industriji kako bi se očuvala održiva i dinamična ekonomska perspektiva.

Moderatori ovog značajnog panela bili su doc. dr. sc. Katarina Bačić i izv. prof. dr. sc. Vinko Muštra, dekan Ekonomskog fakulteta u Splitu. Mirjana Čagalj, potpredsjednica Hrvatske gospodarske komore, naglasila je potrebu kontinuiranog rasta građevinskog sektora. Mr. sc. Tamara Perko, direktorica Hrvatske udruge banaka, istaknula je važnost građevinske industrije za bankarstvo, napominjući da je peti po važnosti sektor u bankarskom sustavu. Važno je, međutim, uzeti u obzir recipročni utjecaj bankarskog sektora na samu građevinsku industriju. Dragan Jelić, ravnatelj SAFU, iznio je stajalište da je suradnja države i građevinskog sektora izvrsno iskorištena putem sredstava EU fondova. Prof. dr. sc. Nikša Jajac, prorektor Sveučilišta u Splitu, pohvalio je SAFU te argumentirao o važnosti znanosti i obrazovanja u tehničkim strukama i netehničkim zanimanjima kako bi se potakla konkurentnost.

Josip Škorić, predsjednik Uprave Hrvatskih cesta, istaknuo je da se veći dio problema svodi na neprofitabilnost iz prethodne krize koja je destabilizirala građevinski sustav. Naglasio je ključnost projektiranja i nacрта te izazov pronalaženja rješenja za nedostatak velikih projektnih izvođača. Posebno je naglasio ulaganja u digitalizaciju sustava javne nabave u hrvatskim cestama. Mirko Habijanec, predsjednik Uprave Radnika d.d. Križevci, naglasio je međusobnu povezanost ekonomije i građevinarstva. Istaknuo je potrebu unapređenja tehnološkog i regulativnog dijela radi zaštite od velikih oscilacija. Posebno je istaknuo problem plaća ispod prosjeka u Republici Hrvatskoj te pozvao državu da odigra ključnu ulogu u regulaciji.

Prof. dr. sc. Domagoj Damjanović, dekan Građevinskog fakulteta u Zagrebu, naglasio je važnost suradnje između privrede i znanstveno-obrazovnih institucija kako bi se povećali kapaciteti za istraživanje i razvoj. Smatra da trenutni gospodarski ciklus pruža priliku za povećanje konkurentnosti.

PANEL: „KAKO UNAPRIJEDITI UPRAVLJAČKE KAPACITETE U HRVATSKOJ GRAĐEVINSKOJ INDUSTRIJI“

Drugi panel trećeg dana pod naslovom „**Kako unaprijediti upravljačke kapacitete u hrvatskoj građevinskoj industriji**“ moderirali su izv. prof. dr. sc. Lana Lovrenčić Butković, Zavod za organizaciju, tehnologiju i menadžment Građevinskog fakulteta u Zagrebu i prof. dr. sc. Marko Perić, dekan Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji. Dragutin Kamenski (prokurist, Kamgrad) dao je uvid u problematiku iz perspektive poduzetnika. Vođenje poduzeća u građevinskom sektoru je zahtjevno i traži specifičan angažman. Ljudski angažman i volatilnost cijena materijala i rada pogotovo u kontekstu fiksnosti koje tržište traži predstavljaju najveće izazove. Mr. sc. Ivica Crnković (predsjednik Uprave PROJEKTGRADNJA plus d.o.o.) naglasio je važnost odgovornog ponašanja u poslovanju, posebno u očuvanju ljudskih resursa tijekom razdoblja ekspanzije i recesije, smatrajući ih jezgrom uspješnog poslovanja. Istaknuo je da je upravljanje odgovornošću jedini dugoročno održiv pristup. Gordan Kožulj (MBA, direktor Odjela poslovnog savjetovanja Deloittea) naglašava da su edukacija i implementacija novih tehnologija ključan element da bi bili kvalitetniji u poslovanju. Dodao je da je usvajanje najbolje prakse u upravljanju poduzećem i projektima ključno za postizanje izvrsnosti. Prof. dr. sc. Hrvoje Krstić (dekan Građevinskog i arhitektonskog fakulteta u Osijeku) napominje da vlada veliki interes studenata za njihove studijske programe, te da studenti trenutno ni ne čekaju na posao jer za njima postoji velika tržišna potreba. Nelica Vidić, zamjenica predsjednice DKOM-a, pružila je uvid u postupak javne nabave, naglašavajući potrebu temeljitog pregleda svih faza prije prijave te važnost provođenja javnog savjetovanja.

Program trećeg dana vodila je izv. prof. dr. sc. Daniela Soldić Frleta. Prof. dr. sc. Josip Tica, glavni urednik Ekonomskog pregleda obratio se sudionicima uz kratke refleksije sa skupa, te je naglasio da će iste u opširnijem sadržaju biti izdane u Ekonomskog pregledu. Dr. sc. Mladen Mlinarević, dopredsjednik Hrvatskog društva ekonomista i prof. dr. sc. Darko Tipurić, predsjednik Hrvatskog društva ekonomista zatvorili su ovogodišnje savjetovanje uz zahvale predavačima, panelistima, izlagačima radova, sudionicima, sponzorima kao i svima onima koji su direktno i indirektno sudjelovali u organizaciji ovog skupa.